

ภาคผนวก ง.

คำให้การของขุนโอรุ ผู้ถือสาส์นตราของกรมการ เมืองนครราชสีมาแดง และมีการ
บันทึกปากคำของขุนโอรุไว้ ซึ่งรวมอยู่ใน "คดียอกในรัชกาลที่ ๓ เดิม ๑๘ จ.ศ. ๑๑๘๘. เช่นเดียว
กัน.

คัดบอกในรัชกาลที่ ๓ เดิม ๑๕ จ.ศ. ๑๑๘๘

คำให้การของขุนโอรุ เมืองนครราชสีมา

วันเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุน นพศพ

ข้าพเจ้าขุนโอรุ เมืองนครราชสีมา ให้การว่า ณ วันเดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ เจาราชวงศ์
ลงมาตั้งอยู่ทะเลสาบ แล้วเขาไปเบิกข่าวในเมืองนครราชสีมา คน ๓๕๐๐ คน ณ วันเดือน ๓ แรม ๒
ค่ำ เพลาเช้า ยกจากทะเลสาบลงมาทางคงพญาไฟ ครั้น ณ วันเดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ เจ้าอนุเวียง
จันทน์ยกลงมาตั้งค่ายอยู่ที่ระหะทะเลข้างตะวันออกประมาณคน ๗๐๐๐ เศษ พญาขกกระบัตร์ หลวงเมือง
หลวงนา หลวงสำรวจ หลวงนราพากันออกไปหาเจ้าอนุเวียงจันทน์ แล้วเจ้าเวียงจันทน์ว่าจะเข้ากับ
เราหรือไม่เข้า ถ้าไม่ยอมเข้าจะฆ่าเสีย พญาขกกระบัตร์ หลวงเมือง หลวงนรากรมการก็รับว่าจะ
เข้าด้วยเจ้าเวียงจันทน์ ณ วันเดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ให้ศิษย์ออกไปจากเมืองให้สิ้นเชิง ถ้าผู้ใดขัด
ขึ้นอยู่จะฆ่าเสีย แล้วอนุให้สาวประมาณ ๒๐๐ คน กำกับเขาไปกวาดครัวกับพญาขกกระบัตร์กรมการ
ครั้น ณ วันเดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ข้าพเจ้าพาครัวออกจากเมืองมาตั้งอยู่บ้านหมื่นไวย แล้วเลื่อน
มาตั้งอยู่บ้านปราสาทแขวง เมืองพิมาย ทางไกลเมืองนครราชสีมาวันหนึ่ง เป็นครัวชายสกรรจ์ประมาณ
๘,๐๐๐ ชายหญิงใหญ่น้อยประมาณหมื่นเศษ ณ วันเดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ พญาปลัดมาแควนจงกันถึง
บ้านปราสาท พญาปลัดบอกข้าพเจ้าว่าเข้าไปหาเจ้าอนุฯ ๆ บอกว่า ครอบครัวไปเมืองเวียงจันทน์
สิ้นแล้ว ตามตามไปเถิด แล้วพญาปลัดให้หาพระพล พญาขกกระบัตร์ มาจากบ้านบึง พญาขกกระบัตร์
พระณรงค์เคชะ หลวงเมือง หลวงนา หลวงนรา ปลัดพิมาย ปรีक्षाพร้อมกันรวบรวมครัวไว้แล้ว
จึงฆ่าลาวเวียงจันทน์ ซึ่งกำกับครัวประมาณ ๒๐๐ เศษ แล้วเลื่อนครัวมาอยู่บ้านสำริด แล้วว่าแต่กำลัง
ผู้ชาย ถ้าอนุยกมาไล่ซึ่งครอบครัวเรา ก็จะออกสู้รบกับลาวให้สิ้นฝีมือ อยู่ ณ วันเดือน ๔ แรม ๗
ค่ำ อนุให้ลาวยกมาประมาณพันเศษ หางกันประมาณ ๓๐ - ๔๐ เสน จะเข้าชิงเอาครัวพญาปลัด
กรมการ กับครัวชายสกรรจ์ ๘๐๐๐ ก็ยกออกสู้รบกับลาว ฆ่าลาวตายประมาณ ๗๐๐ - ๘๐๐ ไ้หอก
คาบเครื่องศาสตราวุธของลาว ครั้น ณ วันเดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ อนุให้สุทธิสารกุมคน ๕๐๐๐ ยกออก

มาถึงลำเชียงไกร พอเพลาค่ำลาวก็หยุดทำสนามเพลารุกเข้ามา ครั้นรุ่ง ๗ วันเดือน ๔ แรม ๘ คำ
เพลาชาศครู พญาปลัด พญาภักดิ์ ทรกรรมกร ตางคนตางยิงปืนคนละนัด พวกครัวก็เข้าพันแพง
ข้างพระสงฆ์ เณร เณร ผู้หญิงในครัว หนูในห้องไล่ลาวแตก ไม่เดินหน้าสู่พวกครัวเข้าเต็มเข้าพันบุตตี
แต่เพลาช่าจนเพลายาย ๕ โมง จนกระทั่งบ้านบัว ลาวตายประมาณ ๒๐๐๐ คน ที่เหลือตายไม่เห็น
เข้าไปทาง เมืองนครราชสีมาไปทาง เมืองเวียงจันทน์ พญาปลัด พญาภักดิ์ ทรกรรมกรบอก
ข้าพเจ้าว่าสุทธิสารลงจากมาพวกครัวแพงตาย ข้าพเจ้าได้เห็นแต่เป็นเครื่องทองธูปประจำทอง
แล้วจับเป็นไค ๕ คน เมื่อรบกันอยู่นั้นพวกครัววิ่งสยัดกันควยคาคพุงผ่าชาวแพงตายคนหนึ่ง พญาปลัด
ถามลาวว่านี่มาทำไม ลาวว่าอนุโหนมาฆ่าครัวผู้ชายเสีย แล้วจะกวาดแต่ผู้หญิงไปเวียงจันทน์ พญา
ปลัดถามว่า คนในคายนูเห่าไร ลาวบอกว่าคนรักคายนูอยู่ประมาณ ๓๐๐๐ พันเศษ พญาปลัดถาม
ว่าอนุจะกลับไปเมืองหรือ ๆ จะคิดรบพุ่งต่อไป ลาวบอกว่า อนุไม่ไปเมืองเวียงจันทน์แล้ว จะเอา
เมืองโคราชเป็นโลง แล้วพญาปลัดสั่งให้นายอินมาฆ่าข้าพเจ้า เอาลาว ๕ คนไปฆ่าเสีย ครั้น ๗ วัน
เดือน ๔ แรม ๑๐ คำ อุปราชให้ลาว ๕ คน ถือหนังสือมาแจ้งเจ้าเวียงจันทน์ มาทางบ้านสำริดที่
ครัวอยู่ หลวงปลัด เมืองพิมายจับลาว ๕ คนฆ่าเสียไคหนังสือในดงยามลาวในหนังสืออุปราชนั้นว่ามาถึง
เจ้าเวียงจันทน์ว่า เกณฑ์ไคชา ๑๕๐ ช่าง มารับครัวไปเมืองเวียงจันทน์ ครั้น ๗ วันเดือน ๔ แรม
๑๑ คำ ลาวซึ่งข้างมาถึงบ้านสำริด ๗๐ ช่าง คนซึ่งข้างมาข้างละ ๒-๓ คนบาง พวกครัวฆ่าลาวตาย
๗๐ คน ที่เหลืออยู่ลาวโคกข้างหมี่ไป ๓๐ เศษ พวกครัวจับไคชาง ๖๐ ช่าง ๗ วันเดือน ๔ แรม
๑๑ คำ พญาปลัด พญาภักดิ์ ทรกรรมกรจะเข้าตีคายนู เกรงอุปราช ป่าสัก จะยกมาตีครัวจึง
ยกครัวเข้าไปถึงบ้านเปลาะปลด ทางใกล้เมืองโคราช เขาจนเที่ยง แล้วพญาปลัดกรรมกรจึงทำ
หนังสือบอกให้ข้าพเจ้าถือลงมาทางสำริด พบนายอยู่ นายชู บ่าวเจ้าพญาโคราช ข้าพเจ้าถามว่า
เจ้าพญาโคราชอยู่แห่งใด นายอยู่ นายชู บอกว่าอยู่บางระณะ มีคนอยู่ ๑๐๐๐ ครั้นอยู่ ๗ วันเดือน
๔ แรม ๖ คำ พญาไกรสงคราม เมืองซุขิน ยกพิมา ๕๐๐๐ เศษ รบกันกับเจ้าพญาโคราช เจ้าพญา
โคราชเห็นจะต้านทานมิได้ ดอยไปถึง เมืองสวายจิกแลเจ้าพญาโคราชจะเอาครอบครัวไปฝากพญาภัก
ฎเบศร์ เมืองปัตของไว้ แล้วว่าเจ้าพญาโคราชจึงจะลงไป ณ กรุง เทพา นายอยู่ นายชู ว่าเจ้าพญา
โคราช ไม่กลับไปเมืองโคราชแล้ว ข้าพเจ้ามาถึงบ้านมะเวียงที่ครัวขุนพลอยู่ ๗ วันเดือน ๔ แรม ๑๑ คำ

ข้าพเจ้าพบกับขุนพลตามในหนังสือบอก พญาปลัด ขุนพลจึงให้ขุนแก้วสิงหราช ขุนอาจารย์ ไพรี ๓ คน ซี่มาถือหนังสือไปถึงพญาปลัด พญาปลัดพระบรมกรมการ วาจะยกเขาคีเจ้าเวียงจันทน์วันไร ขุนพลจะไต่ถามบรรจบคีเจ้าเวียงจันทน์ด้วยกัน ขุนแก้วสิงหราช ขุนอาจารย์ ถือหนังสือขึ้นไป ข้าพเจ้าลงมาแจ้งราชการถึงคายนหลวง ณ วันเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมุนพศก สิ้นคำให้การข้าพเจ้าแต่เท่านั้น.

คำให้การของขุนโอรุ ไต่กล่าวถึงบทบาทของกุ่มผู้หญิงอยู่ว่า "กรมการต่างคนต่าง ยิงปืนคนละนัด พวกกรวิก็เข้าพันแทง ข้าพระสงฆ์เจร เจร ผู้หญิงในครัวทูนโหรงโลลาวแตก" แต่ไม่ได้กล่าวถึงนามของท้าวสุรนารี และพวกผู้หญิง ภูเหมือนไม่มีบทบาทมากนัก.